

- ²¹ Ficker A. Op. cit. – S. 23.
²² Географическое и статистическое обозрение Галиции и Буковины. – Санкт-Петербург, 1870. – С. 106; Буковинские Вѣдомости. – 1896. – 17 мая.
²³ Ficker A. Op. cit. – S. 19.
²⁴ Czernowitzer Zeitung. – 1872. – 6. Febr.
²⁵ Czernowitzer Zeitung. – 1884. – 10. Aug.
²⁶ Географическое и статистическое обозрение ... – С. 106; Kassner S. Die Juden in der Bukowina. – Wien, Berlin, 1917. – S. 26.
²⁷ Czernowitzer Zeitung. – 1886. – 7. Apr.
²⁸ Кукурудзяк М. Г. Робітничий рух на Північній Буковині наприкінці XIX – на початку XX століття. – Львів: Вища шк., 1982. – С. 30.
²⁹ Czernowitzer Zeitung. – 1884. – 10 Aug.
³⁰ Czernowitzer Zeitung. – 1885. 3 Juli.
³¹ Держархів Чернівецької області. – Ф.3. – Оп. 1. – Спр. 8009. – Арк.8.
³² Kaindl R. F. Op. cit. – S. 68.
³³ Berichte über die öffentlichen Sitzungen der Bukowiner Handels – und Gewerbekammer in Czernowitz im Jahre 1911. – Czernowitz [б.р.в.]. – S. 31.
³⁴ Буковинские Вѣдомости. – 1898. – 18 декаб.
³⁵ Czernowitzer Allgemeine Zeitung – Czernowitzer Tagblatt. – 1918. – 11 Apr.
³⁶ Czernowitzer Allgemeine Zeitung – Czernowitzer Tagblatt. – 1918. – 26 Mai.
³⁷ Czernowitzer Zeitung. – 1879. – 16 Nov.
³⁸ Czernowitzer Zeitung. – 1885. – 3 Dec.
³⁹ Буковина. – 1896. – 5 лип.
⁴⁰ Volkspresse. – 1900. – 10 Juni.
⁴¹ Буковина: історичний нарис. – Чернівці: Зелена Буковина, 1998. – С. 133; Ботушанський В. М. Вугілля на Буковині // Буковинське віче. – 1992. – 4 лют. – С. 4; Його ж. Нафта на Буковині // Буковинське віче. – 1992. – 11 лют. – С. 4.
⁴² Пальне з власних родовищ // Буковинське віче. – 1992. – 17 груд.; Солодкий В. Нафта і безвідповідальність // Буковинське віче. – 1993. – 23 жовт.; У підвалі нафтопереробного // Буковина. – 2000. – 16 чер.; Єремиця В. “Лопушна” – не самовар, вона дасть по 4 мільйони податків на рік // Молодий буковинець. – 2000. – 14 жовт.; Агатій І. Біля розбитого корита // Буковина. – 2004. – 2 лип.

УДК 9(477) “19”+9(470) “19”

© Сергій Добржанський (Чернівці)

МІСЦЕ ТА РОЛЬ ГОЛІВ ТОВАРИСТВА “РУСЬКА БЕСІДА” У РОЗВИТКУ ОРГАНІЗАЦІЇ

Товариство “Руська бесіда”, яке проіснувало з 1869 по 1940 рр., справило серйозний вплив на культурно-просвітницьке життя Буковини. Головну роль у формуванні політики суспільства належала саме головам. Саме керівництво В. Продана призвело до переважання в управлінні москвофільської ідеї. А прихід С. Пігуляка та О. Поповича поміняло принцип функціонування на проукраїнські позиції.

Ключові слова: “Руська бесіда”, голова, керівництво, протистояння, народовці, москвофіли, Буковина, філія.

Добржанський С.

Место и роль председателей общества “Русская беседа” в развитии организации

Общество “Русская беседа”, которое просуществовало с 1869 по 1940 гг., имело серьезное влияние на культурно-просветительскую жизнь Буковины. Главную роль в формировании политики общества принадлежало именно председателю. Именно руководство В. Продана привело к преимущественному управлению в москвофилской идее. А приход Е. Пигуляка и Е. Поповича поменял принцип функционирования на проукраинские позиции.

Ключевые слова: “Русская беседа”, председатель, руководство, противостояние, народовцы, москвофилы, Буковина, филия.

Dobrzhansky S.

Place and role of chief of the society “Ruska besida” by organization development

Organization “Ruska besina” acted from 1869 till 1940. It worked in cultural and educational life of Bukovina. Main role in organization was given leaders. V. Prodan leadership led to moskvofilian ideology. But when presidency in organization had E. Piguljak and A. Popovich, were changing principal functioning society by Ukrainian position.

Keywords: “Ruska besida”, chairman, leadership, conflict, populists, moscovophiles, Bukovina, branch.

Товариство “Руська бесіда” було провідною організацією громадсько-політичного життя Буковини, яка змогла вирости із клубу обраних до дійсно народної організації, яка відстоювала позицію українців у краї. Але розвиток будь-якої організації завжди покладався на лідерів, які брали на себе важку місію та відповідальність. Саме від ідей та правильно вибудованої вертикалі відносин керівником залежав напрямок розвитку та дії, якими ця лінія досягалася. Тому робота голів товариства і їхній вплив на розбудову чий процеси є актуальними. Джерельна база є досить обширною. Перш за все це мемуарна література, зокрема праця О. Поповича “Відродження Буковини”¹ та “Автобіографічний нарис” Є. Пігуляка². Велика кількість інформації почерпнута із газет, які видавалися в той час, а особливо “Буковина”, “Діло”, “Слово”, “Народний голос”. Із сучасних дослідників потрібно відзначити видання О. Добржанського³ та В. Ботушанського⁴.

Об’єктом даного дослідження є суспільно-політичне життя на Буковині II пол. XIX ст. – I пол. XX ст. Предметом – вплив лідерів товариств на громадське життя краю.

Період 60-х років XIX ст. став зародженням національного руху українців Буковини. Поштовхом для розвитку стала загроза з боку румунської національної еліти, яка ще 1861 р. створила своє культурно-просвітне товариство “Soțietatea pentru cultura și literatura”, через яку проводили румунізаторську політику в краї.

Перша спроба організувати національний рух українців відбулася у 1866 р., коли планували створити гурток українських патріотів на чолі з В. Проданом, до якого входили Є. Федорович, Т. Дронь, М. Галіп, М. Томюк та інші, обговорювали питання про заснування українського товариства в Чернівцях, але ніхто не наважувався взяти керівництво цією справою на себе⁵. Розмови про створення товариства поновилися 1-2 листопада 1868 р. Тут поміж розмов про потребу заснування українського товариства архідиякон Теокист Дронь висловився про те, що румуни і німці вже мають свої товариства, то чому б і українцям не заснувати своє, і виявив бажання очолити організаційну роботу щодо створення товариства: “...и тіе но племена уже потьшаються такими обществами, которыи для развитія и образования своей народности подь названіемь “Sociatate”, “Leseverein” и пр. учредились и дальше успьлись чьмь ранше пробудились. Только русскій народь находітьса въ томь отношенію в задреманію”⁶.

В ході роботи з організації перших зборів гостро стало питання визначення лідера нового утворення, оскільки фактично одразу виділилося дві гілки, які хотіли перебрати на себе керівництво процесом відродження. Це світська інтелігенція та духовенство. Саме останні стали провідною силою, які отримали підтримку від митрополита Гакмана. І на перших зборах, які відбулися 26 січня 1869 року було обрано креатуру митрополита – Василя Продана, який і керував до 1878 р.

Після ейфорії з нагоди створення товариства постало питання визначення програми діяльності на майбутнє. Нижніх чинів православного духовенства насамперед приваблювала ласка владича, – вони ладні були працювати, щоб їх помітив владика і захотив. Були й такі, котрі не розуміли духовних потреб українців Буковини. Також у справі товариства втручались галичани – як русофіли, так і їх супротивники. Окрім сварок і розбрату вони нічого позитивного не приносили⁷.

Новостворене товариство не могло існувати тільки на кошти, зібрані у вигляді членських внесків, а румунські чиновники, які захопили владу в краї, не давали можливості для повноцінного розвитку. Тому В. Продан почав шукати жертводавців через Я. Головацького, який мав вплив на певні кола в Росії, що підтримували москвофільський рух в Західній Україні, а також звернувся до російського консула в Чернівцях Назімова, котрий дуже прихильно поставився до прохання. Співпраця не була тривалою, бо незабаром Назімова звільнили, звинувативши в аморальності⁸. Новопризначений консул Д. Кіра-Дінжан, румун за походженням, відхилив звернення Продана про збереження попередніх субсидій. Така ситуація налякала всіх у товаристві. Тому під час приїзду Я. Головацького на Буковину йому поскаржились і попросили його захисту. Головацький написав листа голові “Слов’янського благодійного товариства” А.Т. Гільфердінгу, в якому описав загрозову ситуацію щодо української ідеї на Буковині від новопризначеного консула. Лист зробив свою справу, і фінансування відновилося, хоча і з деякими зауваженнями від консула.

Також Василь Продан знайшов ще одне джерело фінансування з Росії – російське посольство у Відні. Він звертався до настоятеля посольської церкви протоієрея Раєвського⁹, через якого й надходили гроші. Допомогу отримували досить значну. Товариство швидко укомплектувало гарну бібліотеку й отримувало дорогі періодичні видання.

Але все ж найбільшими суперечками, які потрясли товариство, була боротьба за напрям розвитку – русофільський чи народовський. З перших років існування “Руська бесіда” була русофільськи налаштована. Сам Продан різко відстоював русофільські позиції і говорив про невід’ємність буковинців від великоросів. Близькими до народовців у складі першого виділу можна назвати хіба що братів Воробкевичів і Л. Сахновича. З часом товариство стало поповнюватися новими членами, які не хотіли миритися з ідеями панславізму

На зібранні 1875 р. В. Продан, використовуючи переважаючу більшість русофілів, витіснив з виділу (колегіальний керівний орган “Бесіди”) народовські настрої. До виділу увійшли в абсолютній більшості русофіли на чолі з В. Проданом. Для цього навіть обрали в керівні органи людей, які мали лишень опосередковане відношення до товариства. Проти таких дій категорично виступив Григорій Воробкевич. Він заявив, що належить до партії “хохлів” і не сприймає рішення зборів¹⁰. На знак протесту обидва Воробкевичі та ще кілька членів, які підтримували їх, оголосили про свій вихід з товариства¹¹.

Та, незважаючи на протистояння і явний промосковський напрямок, був і ряд позитивів. Великим досягненням товариства “Руська бесіда” за перші п’ятнадцять років існування була активна діяль-

ність на ниві створення товариств різного напрямку, які виступали з середовища “Бесіди” і на першопочатках репрезентували його в дочірніх організаціях.

Першою такою інституцією була “Руська Рада”, котру заснували в 1870 р. як організацію, яка мала відстоювати політичні інтереси українців. “Руська бесіда” була причетна також до створення товариства “Согласіє”, яке створили під її егідою, але за пропозицією і допомогою російського консула. Це було напівтаємне товариство буковинської гімназійної молоді й існувало воно впродовж 1870-1877 рр.¹². У 1875 р. з відкриттям Чернівецького університету почало свою діяльність студентське товариство “Союз”, яке було дуже тісно пов’язане з “Бесідою”¹³.

Ще у 1874 р. товариство “Руська бесіда” створило фонд для побудови “Народного дому”. Але за десять років існування фонду було зібрано лише 2000 флоринів. Кошти на “Народний дім” також надходили з Росії через проф. Петрова – під маскою доброчинності¹⁴. Але незважаючи на усі перешкоди 22 січня 1884 р. “Народний дім” таки був відкритий.

З 1878 по 1881 р. – очолював товариство Сидір Воробкевич, а з 1881 по 1884 р. – Омелян Калужняцький. За час їхнього керівництва товариство нічим значним не відзначилося, а в основному працювало за напрацьованою раніше лінією. Тільки дещо відчувався відхід від проросійського стилю роботи за часів Воробкевича.

З початком 80-х років XIX ст. у товаристві “Руська бесіда” сформувалося молодіжне крило, члени якого були критично налаштовані щодо своїх старших колег по товариству, намагались вирішувати практичні проблеми, виходячи з власних переконань. До нового покоління належали, як уже зазначалося, О. Попович, Є. Пігуляк, Ю. Пігуляк, І. Тимінський, С. Смаль-Стоцький¹⁵. Їх називали народо-вцями, бо вони закликали вивчати та застосовувати на практиці надбання культури власного народу.

На середину 80-х років активність народо-вців надзвичайно зросла, і консервативні сили почали відступати. Особливо піддатливими старорусини стали після опублікування у львівській газеті “Діло” добірки інформації під загальним заголовком “З Чернівців”. Автор піддав нищівній критиці всю 15-річну історію товариства “Руська бесіда”, класифікуючи її, можливо, занадто різко як “малодієву і облудну”. Критику спрямували проти провідників товариства, звинувачуючи їх у зниженні активності та незадовільній роботі щодо заохочування нових енергійних особистостей до роботи.

Під впливом викладеного в публікації і нових змін у товаристві 8 вересня 1884 р. відбулися чергові загальні збори “Руської бесіди”. І хоча прийшли на збори лише 14 членів, рішення, прийняті тут, мали доленосне значення для товариства. В цей день остаточно з “Бесіди” вийшли русофіли, а повністю народо-вське товариство обрало новий виділ. До нього увійшли Є. Пігуляк (голова), І. Окуневський (заступник), О. Попович (секретар), Ю. Пігуляк, Ю. Носієвич, І. Тимінський, В. Івасюк, Є. Продан, Г. Ільницький¹⁶.

Новий голова товариства разом із віділом одразу переорієнтували товариство на національний принцип розвитку. Перш за все, це стосувалося мови документо-ведення, якою стала українська. В проукраїнському напрямі стали формуватися і бібліотека та читальні, які одразу після змін у товаристві почали масово відкриватися по селах краю. Але все ж головним досягненням молоді команди Пігуляка-Поповича у товаристві стало заснування і певний період фінансова підтримка газети “Буковина”, головним редактором якої став видатний український письменник Ю. Федькович. Керівництво Є. Пігуляка “Бесідою” було не дуже довгим, і у 1888 році він добровільно склав із себе ці повноваження, що були передані його товаришеві О. Поповичу, який з невеличкою перервою керував організацією аж до війни. Саме за часи Поповича товариство досягло максимального розвитку. Причиною такого піднесення стали сприятливі внутрішньополітичні обставини у Австрійській державі.

Зі зростанням активності в товаристві члени “Бесіди” виступили з вимогами до крайового уряду Буковини збільшити матеріальну допомогу та сприяти у вирішенні проблем розвитку української культури. Але реалізація будь-якої ініціативи наштовхувалася на спротив румунських чиновників. Сто-сунки українців з владою залежали насамперед від позиції президента краю. До 1890 року посаду крайового президента обіймав колишній міністр торгівлі барон Піно. Під час виборів до австрійського парламенту він балотувався по Кіцманському виборчому округу і дав обіцянку підтримати ініціативу щодо відкриття в місті української гімназії. Президент краю запросив О. Поповича навчити його української мови. Насправді в товаристві розуміли, що “наука була тільки формою, або покриттям (прикриттям. – С.Д.) для ознайомлення з українськими справами безпосередньо від українців”¹⁷. Така співпраця дала свої плоди, зокрема, президент сприяв відкриттю української гімназії у Кіцмані. Наступні президенти краю були менш активними у співпраці з товариством, хоча в подальшому уже сама “Руська бесіда” не потребувала такої підтримки.

Але сильний спротив активності Поповича чинила церковна консисторія, якою керував відкритий українофоб митрополит Буковини та Далмації С. Морар-Андрієвич, який написав дві апології на за-

хист православної віри в краї, де червоною ниткою проходила ідея показати українців як уніатів або розкольників єдиної православної церкви. При цьому консисторія та канцелярія буковинського митрополита не гребували підлими засобами. Яскравими прикладами зловживання владою консисторії на Буковині були погрози православним священикам. Так, отець Коморошан зі сльозами на очах говорив представнику газети “Буковина”: “Я не можу дальше бути головою “Руської бесіди”, бо владика Морар-Андрієвич мені заборонив словами, “як не покинеш ти “Руської бесіди”, не маєш в консисторії що шукати”¹⁸. Саме через ці причини священиків у товаристві було небагато, а сама діяльність їх у своїх парафіях спрямовувалась на антипросвітницьку агітацію в церквах. Крім тиску на членів товариства, митрополит Морар почав наступати на позиції газети “Буковина”, яка була заснована товариством “Руська бесіда” і відстоювала народовські позиції, що дуже не подобалось консисторії. Тому митрополит видав інтердикт (заборону) на газету “Буковина”, проголосивши, що “її не дозволено читати православним людям”¹⁹.

Русофіли ж у своїй контрпропаганді за інерцією активно боролися за товариство. Головним інструментом цієї боротьби були публікації в газетах “Русская Правда” та “Буковинские Вѣдомости”, які редагувалися Григорієм Купчанком. Автор звинувачував активістів товариства “Руська бесіда” в тому, що вони вставляють палиці у колеса розвитку “русскої” справи.

На початку ХХ ст. проблеми відносин з русофілами і румунськими очільниками переходять у площину регульованої конкуренції, без відвертих нападів і звинувачень, оскільки русофіли майже втратили надії повернути собі українські товариства, а румунські лідери відчули, що політика протистояння з “Руською бесідою” призвела до ускладнень у відносинах з німецькою владою.

Що стосується загальної діяльності товариства, то вона була досить таки успішною. Кількість читалень зростала регулярно і вже на початку нового століття перевищила показник у сто населених пунктів і тому постало нове питання перед головою: як координувати таку їх велику кількість. Тому у 1904 році було прийнято рішення про утворення філій. Перші філії з’явилися 1904 року у Вашківцях і Кіцмані, а 1905 року – у Вижниці, Чернівцях, Сторожинці, Заставні і Сереті²⁰. Станом на 1914 рік число філій збільшилось до дев’яти і вони функціонували у Вашківцях, Кіцмані, Вижниці, Сторожинці, Заставні, Сереті, Чернівцях та Чернівецькому повіті²¹. Формально існувала і Путильська філія, але про її діяльність відомостей немає.

Серйозним ударом по розгортанню розвитку національного руху став розкол у 1911 р. між двома провідними діячами народовського напрямку М. Васильком та С. Смаль-Стоцьким. Перший репрезентував український автохтонний буковинський елемент, другий представляв галичан.

Протягом 90-х рр. ХІХ та початку ХХ ст. обидва табори мирно вживались у товаристві і, здавалося, що політика омине культурно-просвітне товариство, але вже з 1912 р. починається боротьба за “Руську бесіду”. Омелян Попович зайняв сторону “автохтона” М. Василька і тому розпочав боротьбу за чистоту в рядах товариства. Спочатку з посади урядника зняли Д. Лютика, який “не то щоб “галіцианин”, зайда, навіть не уніат, православний буковинець найчистішої проби, але не Запорожець, не Поповиченко”²². З боку О. Поповича критиці піддалась також редакційна комісія, яка в цілому складалась із представників табору “галичан”. Кульмінацією протистояння стали загальні збори “Руської бесіди” 4 травня 1913 р., коли через маніпуляцію списками делегатів більшість голосів отримали представники “автохтонної” групи. Такий стан справ не задовольнив опозицію, і її представники стали вимагати, “щоб не мішати політики до просвіти, а зокрема, щоб заборонити голові товариства і головам філій та читалень “Руської бесіди” до посольської організації”²³. Після довгих дискусій збори погодились відмовитись від політики в товаристві, але в той самий час більшість прийняла рішення про обрання виділу, який складався виключно з представників “автохтонних буковинців”. Обравши монолітний виділ, “Руська бесіда” перестала бути ареною політичних боїв, але значно похитнувся її авторитет серед української інтелігенції.

Під час війни будь-яка діяльність товариства припинилась, а керівники організації виїхали до Відня. Єдиними активними справами товариства було видання буковинських календарів на 1915, 1916, 1917 та 1918 роки²⁴.

Ще в листопаді 1918 р. румунська влада заборонила діяльність будь-яких товариств, які проводили виховні заходи українською мовою²⁵. Переважна більшість представників української інтелігенції опинилася в румунських тюрмах. За таких умов говорити про якесь організоване культурно-просвітне життя не доводиться. З 1919 по 1921 р. діяльність колись сильної організації “Руська бесіда” на Буковині практично призупинилась. Жодних зборів ні центральної організації, ні її філій, ні читалень не відбувалося.

Стан облоги, який був запроваджений з початку окупації Румунією Буковини, призвів до різкого зменшення українських шкіл та товариств. Почалось переслідування українських молодіжних органі-

зацій. Вся ця ситуація вплинула і на й так майже мертву “Руську бесіду”: “Стан облоги, який триває близько 10 років, не давав змоги скликати загальні збори читалень, а урядові інстанції зачали зачиняти їх з огляду на те, що не скликано зборів одну за одною. Осталось осиротіле матірне товариство “Руська бесіда”, без дітей-читалень, без майна – книжок, які порозбирали добрі люди”²⁶.

Головою товариства в цей складний час став В. Дутчак, який, починаючи з 1921 року, вів роботу щодо відновлення “Бесіди”. Перш за все новий голова товариства вів активне листування із органами влади про юридичне відновлення організації та повернення майна. Особлива складною виявилась ця робота через те, що більшість документів було знищено.

Не сприяв розвитку товариства і новий закон про юридичні особи від 6 лютого 1924 р., під який потрапила й “Руська бесіда” як товариство, яке було зареєстроване ще при австрійській владі. Відомо, що В. Дутчак двічі відкладав перереєстрацію товариства через втрату статуту²⁷.

Порівняно з довоєнним періодом змінилась і чисельність товариства. У 1924 році “Руська бесіда” разом з філіями та читальнями налічувала 310 членів²⁸, що, відповідно, не давало можливості провадити широку просвітницьку роботу.

Після зняття з краю стану облоги активність товариства дещо зросла. По селах краю розпочався активний процес відновлення старих читалень і на кінець 1929 р. їх уже налічувалося понад 20. Великою заслугою в юридичному супроводі відновлення стали розроблені методичні вказівки голови “Руської бесіди”. Розпочалася підготовка до посилення освітнього впливу на Буковині. Для цього планувалося проведення освітнього з’їзду, який мав би розробити програми для втілення саме української просвіти на Буковині. “Зміст і суть освітньої роботи, її організація і методи не мають вестися в старих формах. Ці міркування вимагають обговорення ідейних основ освітньої праці, її правових основ, організації і методів освітньої роботи (книгозбірні, курси, театри, музика й співи, музеї), підготовки освітніх робітників “видавничої діяльності”²⁹. Планувалося долучити до роботи представників не тільки Буковини, а й Бессарабії та Марморощини. Але саме через пасивність Дутчака, який на той час уже став членом румунського парламенту, з’їзд так і не відбувся. Провал даного заходу призвів до відновлення пасивності в товаристві.

Такий застій у товаристві не задовольняв громадськість краю і тому з 1928 року у новоствореній українській газеті “Час” розпочалося цькування Дутчака. Прагнення змін в організації вилились у загальні збори, які від 1925 р. зібрались вперше у листопаді 1930 р. На зборах новим головою став Л. Когут³⁰.

Проте зі зміною голови товариства фактично нічого не змінилось. Ще за інерцією відкривались читальні в селах Кіцманського, Заставнівського та Вижницького повітів. Усе рідше й рідше про діяльність товариства згадують у пресі, та й то про роботу окремих ще активних читалень або з критикою керівництва.

Чергова зміна керівника в товаристві відбулася у 1935 році, коли був повністю змінений виділ товариства, а головою був обраний В. Проць³¹. Але, як і раніше, далі гарячих дебатів про реформи в товаристві та активізації роботи на ниві просвітництва справа не просувалась. Нове керівництво ніяк не проявило себе і залишалося статистом на тлі культурно-освітнього життя українців Буковини.

У 1937-1938 роках у Румунії відбуваються кардинальні зміни у внутрішній політиці, і керівництво країною перебрала королівська диктатура. Розпочалися гоніння на все українське. Але це, як не дивно, зіграло на руку товариству, оскільки саме йому було доручено заступництво за українське населення перед королівською владою. Змінилось і його керівництво, товариство очолив М. Івашко, який залишався на цій посаді до повної ліквідації інституції радянською владою у 1940 р. В цей період Івашкові вдалося провести ряд культурно-просвітніх заходів, зокрема обрядового характеру. Ним також була зроблена спроба відновлення українських шкіл, яка, однак, зазнала невдачі. З приходом на Буковину радянських військ 28 червня 1940 р. “Руська бесіда” була ліквідована, а всіх активних її членів вислали в Сибір.

Підсумовуючи, потрібно відзначити, що протягом всієї історії “Руської бесіди” саме голови товариства відігравали провідну роль. Їхня самовіддана діяльність та самопожертва дозволили протягом сімдесяти років впроваджувати національну ідею та відстоювати власну ідентичність в умовах колонізаційних прагнень пануючих держав.

¹ Попович О. Відродження Буковини / Омелян Попович. – Львів, 1933. – 128 с.

² Пігуляк Є. Автобіографічний нарис / Єротеї Пігуляк // Буковина. – 1905. – 22 травня. – С. 1-3.

³ Добржанський О. Національний рух українців Буковини другої половини XIX – початку XXст. / Олександр Добржанський. – Чернівці: Золоті литаври, 1999. – 574 с.

- ⁴ Ботушанський В.М. Розвиток сільської кооперації на Буковині у 80-х рр. XIX – на початку XX / В.М. Ботушанський, О.В. Ботушанський. – Чернівці: Зелена Буковина, 2002. – 259 с.
- ⁵ Добржанський О. Національний рух українців Буковини другої половини XIX – початку XXст. / Олександр Добржанський – Чернівці: Золоті литаври, 1999. – С. 145.
- ⁶ Изъ Буковины // Слово. – 1869. – 31 березня. – С.3.
- ⁷ Промова доктора С. Смаль-Стоцького на 20 головнім зборі товариства “Руська Бесіда” // Буковина. – 1889. – 16 березня. – С. 1-3.
- ⁸ Архив внешней политики России. – Ф. Главный архив. – А.2. – Оп.181. – Спр. 1055. – Арк. 25.
- ⁹ Зарубежные славяне и Россия. Документы архива М.Ф. Раевского. 40-80-е годы XIX века. – М.: Наука, 1975. – С. 378.
- ¹⁰ Смаль-Стоцький С. Буковинська Русь / Степан Смаль-Стоцький. – Чернівці: Руська Рада, 1897. – С. 262.
- ¹¹ Матеріали до історії зносин галичан з буковинцями // Руслан. – 1909. – 8 вересня – С.1.
- ¹² Маковей О. Життєпис Осипа Юрія Гординського-Федьковича / Осип Маковей. – Чернівці: Золоті литаври, 2005. – С. 410.
- ¹³ Смаль-Стоцький С. Буковинська Русь / Степан Смаль-Стоцький. – Чернівці: Руська Рада, 1897. – С. 265.
- ¹⁴ Пігулякова правда // Буковинські ведомости. – 1895. – 24 лютого. – С. 2.
- ¹⁵ Смаль-Стоцький С. Буковинська Русь / Степан Смаль-Стоцький. – Чернівці: Руська Рада, 1897. – С. 264.
- ¹⁶ Маковей О. З нагоди ювілею “Руської Бесіди” в Чернівцях / Осип Маковей // Буковина. – 1909. – 12 лютого. – С. 3.
- ¹⁷ Смаль-Стоцький С. Грудка землі на могилі О. Поповича / Степан Смаль-Стоцький // Літературно-науковий вісник. – Львів, 1930. – С. 708.
- ¹⁸ Руське питання на Буковині // Буковина. – 1892. – 20 листопада. – С. 2-3.
- ¹⁹ Попович О. Початки “Буковини” / Омелян Попович // Додаток до числа 6-го Буковини. – 1909. – 6 січня. – С. 1-2.
- ²⁰ Дмитрів Є. Ллюстрована історія “Руської Бесіди” в Чернівцях (1869-1909) / Євген Дмитрів. – Чернівці: Руська Рада, 1909. – С. 33-35.
- ²¹ Справа про реєстрацію українського культурно-просвітнього товариства “Руська Бесіда” Чернівці // ДАЧО. – Ф.118. – Оп.3. – Спр. 12274. – Арк. 50.
- ²² Попович, попличенки і товариство “Руська Бесіда” у роках 1912 і 1913 // Україна. – 1913. – 5 червня. – С. 2-3.
- ²³ Загальні збори “Руської Бесіди” в Чернівцях // Україна. – 1913. – 8 травня. – С. 2-3.
- ²⁴ Буковинський православний Календар. – Відень, 1918. – 175 с.
- ²⁵ Буковина 1918-1940 рр.: зовнішні впливи та внутрішній розвиток. / [Сергій Осачук, Ігор Піддубний, Володимир Фісанов та ін.] – Чернівці: Зелена Буковина, 2005. – С. 157.
- ²⁶ 60 років “Руській бесіді” // Час. – 1928. – 2 листопада. – С. 1-2.
- ²⁷ Справа про реєстрацію українського культурно-просвітнього товариства “Руська Бесіда” Чернівці // ДАЧО. – Ф.118. – Оп.3. – Спр. 12274. – Арк. 50.
- ²⁸ Там само. – Арк. 11.
- ²⁹ Купчанко К. Освітній з’їзд обнови освітньо-культурну працю / К. Купчанко // Час. – 1929. – 26 січня. – С. 1-2.
- ³⁰ Справа про реєстрацію українського культурно-просвітнього товариства “Руська Бесіда” Чернівці // ДАЧО. – Ф.118. – Оп.3. – Спр. 12274. – Арк. 39.
- ³¹ Новий виділ товариства “Руська Бесіда” в Чернівцях // Час. – 1935. – 28 квітня. – С. 10.

УДК 94:614.23/25(477.85)“188/192”

© Олександр Руснак (Чернівці)

ВИДАТНІ ЛІКАРІ КРАЙОВОГО ШПИТАЛЮ В ЧЕРНІВЦЯХ

У статті досліджується життя і діяльність Василя Воляна, Володимира Філіповича, Тита-Євгена Бурачинського – відомих лікарів крайового шпиталю в Чернівцях періоду австрійського та перших років румунського правління. Характеризується їх внесок у розбудову лікарні та розвиток медицини на Буковині.

Ключові слова: Буковина, медицина, крайова лікарня, В. Волян, В. Філіпович, Т.-Є. Бурачинський.

Руснак А.

Выдающиеся врачи красной больницы в Черновцах

В статье исследуется жизнь и деятельность Василия Воляна, Владимира Филиповича, Тита-Евгена Бурачинского – известных врачей краевой больницы в Черновцах периода австрийского и первых лет румынского правления. Характеризуется их вклад в развитие больницы и медицины на Буковине.

Ключевые слова: Буковина, медицина, краевая больница, В. Волян, В. Филипович, Т.-Е. Бурачинский.

Rusnak O.

Prominent Physicians of Regional Hospital in Chernivtsi

The article is about life and activity of Vasyl' Volian, Volodymyr Fylypovych, Tyt-Evhen Burachyns'kyi – prominent physicians of regional hospital in Chernivtsi in the period of Austrian and the first years of Rumanian administration. Their contribution to the construction of hospital and to the development of medicine in Bukovyna is characterized.

Key words: Bukovyna, medicine, regional hospital, V. Volian, V. Fylypovych, T.-E. Burachyns'kyi.

Останніми роками побачила світ низка досліджень, присвячених історії крайового шпиталю (нині – Чернівецька обласна клінічна лікарня). Особливе місце серед таких робіт належить фундаментальній праці “Чернівці: Історія і сучасність (Ювілейне видання до 600-річчя першої писемної згадки про місто)” за редакцією проф. В. М. Ботушанського¹. У ній детально викладено відомості щодо заснування шпиталю, діяльності в австрійській та румунській періоди. Окрім цього, є книга „Історія медицини Буковини. Цифри і факти”², статті у пресі³. Разом з тим, деякі працівники крайової лікарні все ще продовжують залишатися поза увагою науковців. За невеликим винятком⁴ публікації про них носять здебільшого дотичний характер.